

ТЕМА 13

СПЕЦІАЛЬНА ОБРОБКА

В умовах використання противником ядерної, хімічної та бактеріологічної зброї особовий склад, озброєння, техніка, матеріальні засоби і місцевість можуть бути заражені радіоактивними, отруйними речовинами та бактеріологічними засобами.

Після зараження радіоактивними речовинами зниження рівнів радіації величин спостерігається тривалий час.

Предмети речового майна і техніки, які заражені парами ОР, особливо типу зарін, небезпечні до випарювання з них ОР.

Радіоактивні речовини заражують об'єкти, головним чином з поверхні і лише частково проникають вглиб пористих матеріалів. Отруйні речовини швидко проникають у пористі матеріали (дерево, шкіра, тканини та ін.) і просочуються в лакофарбні покриття та гуму. Непористі матеріали (скло, непофарбований метал та інші) заражуються тільки з поверхні.

Для забезпечення боєздатності військ в умовах використання противником зброї масового знищення необхідне проведення спеціальної обробки.

Заходи та види спеціальної обробки

Спеціальна обробка військ є одним із найважливіших заходів щодо ліквідації наслідків застосування противником зброї масового знищення і проводиться з метою не допустити ураження особового складу, що підпав під зараження РР, ОР і БЗ. Вона складається із санітарної обробки особового складу, дегазації, дезактивації і дезінфекції місцевості та оборонних споруд, озброєння, техніки, обмундирування, взуття, спорядження, індивідуальних засобів захисту, медичного і медико-санітарного майна.

Санітарна обробка полягає у вилученні з особового складу радіоактивних речовин, вилученні та знешкодженні ОР і бактеріальних засобів.

Дегазацією називають знезаражування об'єктів шляхом руйнування (нейтралізації) та вилучення отруйних речовин.

Дезактивація - усунення радіоактивних речовин із поверхней до величин, безпечних для людини.

Дезінфекцією називають знищення патогенних мікроорганізмів і токсинів з заражених об'єктів.

Залежно від обставин, наявності часу і існуючих засобів спеціальної обробки може виконуватись у повному обсязі або частково і, відповідно, поділяється на повну та часткову.

Часткова спеціальна обробка складається з: часткової санітарної обробки особового складу, часткової дезактивації, дегазації та дезінфекції озброєння і техніки, майна та інш.

Повна спеціальна обробка складається з: повної санітарної обробки особового складу, повної дезактивації, дегазації та дезінфекції озброєння, техніки, майна та інш.

Дегазація. Розрізняють два види дегазації: природну (пасивну) та штучну (активну). Природна відбувається без участі людини (випаровування, гідроліз вологою та ін.). Швидкість її залежить від метеорологічних умов, стійкості ОР, щільності зараження. Штучна проводиться із застосуванням спеціальних засобів.

Існує декілька способів дегазації:

механічні - вилучення об'єкту та ізоляція зараженого об'єкту (закидання землею і т. ін.);

фізичні - вилучення ОР за допомогою розчинників, сорбентів;

хімічні - більш досконалі та надійні, за допомогою дегазуючих речовин та розчинів;

змішані.

Дегазуючі речовини та розчини. Залежно від механізму знешкоджуючої дії вони поділяються на окислювально-хлоруючі речовини (хлорне вапно, ДТСГК, хлорамін і т. ін.) та речовини лужного характеру, які вступають в обмінні реакції та прискорюють гідроліз ОР.

Для дегазації застосовуються розчини та рецептури стандартного складу (табл. 19.1.):

розчин N 1 (2% розчин діхлораміну в діхлоретані);

розчин N 2 ащ (водний розчин: 2% NaOH з 5% моноетаноламіну, 25% розчину аміаку;

розчин N 2 бщ (водний розчин: 10% NaOH з 25% моноетаноламіном);

дегазуючі рецептури РД-2, РДА;

водні розчини (суспензії, кашіці) гіпохлоритів кальцію-ДТСГК.

За відсутністю табельних розчинів можуть бути використані водні розчини порошку СФ-2У (0,3%), органічні розчинники, які сприяють швидкому змиву ОР.

Дезактивація. Дезактивація за аналогією з дегазацією поділяється на природну (пасивну) та штучну (активну). Під природною дезактивацією слід розуміти зменшення радіоактивності продуктів ділення з часом. Швидкий спад радіоактивності у перші години після вибуху пояснюється великою кількістю у ПЯВ ізотопів з малим періодом напіврозпаду. Наявність довгоіснуючих ізотопів вимагає проведення штучної дезактивації фізичними способами їх вилучення із заражених об'єктів, а саме:

дезактивація, яка заснована на миючій дії деяких речовин (поверхнево-активні речовини - мило, сульфонол та ін.);

дезактивація, яка заснована на використанні хімічних реагентів, що викликають розчинення або руйнування поверхневого шару об'єкта (кислоти, луги, окислювачі, органічні розчинники - діхлоретан, керосин, дизпаливо, бензин),

дезактивація, яка заснована на сорбційних процесах (карбофе рогель);

дезактивація, яка заснована на іонному обміні (цеоліт, глау коніт, сульфовугілля, іонно-обмінні смоли);

дезактивація, яка заснована на використанні комплексоутворювачів гексаметафосфат, триполіфосфат натрію, щавелева, лимонна, винна кислоти та ін.).

Таблиця 19.1

Види ОР та розчини для їх дегазації

Отруйні речовини	Дегазуючі речовини та розчини, розчинники	
	Табельні	Допоміжні
V-гази та іприт	ІПП-8(9), N1, РД, РД-2, ІДП-1, СН-50, суспензія ДТС ГК	Гаряча мильна вода, СФ-2У, діхлоретан, трихлоретилен, спирт, гас, дизельне паливо
Зоман, зорин	ІПП-8, ІДП-1, ІДПС, N2-бщ(ащ), РД, РД-2, СН-50, суспензія ДТС ГК	Гаряча мильна вода, СФ-2У, NaOH-водний розчин, діхлоретан, спирт, бензин, гас, диз.паливо
Люїзит	ІПП-8, ІДП-1, N1, РД, РД-2, СН-50, суспензія ДТС ГК	Гаряча мильна вода. СФ-2У, аміачна вода, водний р-н NaOH, діхлоретилен, спирт, бензин, гас, диз.паливо
Адамсит	ІПП-8, ІДП-1, РД, РД-2, СН-50, суспензія ДТС ГК	Гаряча вода
Хлорацето-фенон	ІПП-8, СН-50, суспензія ДТС ГК	5% р-н бісульфата Na, СФ-2У, гаряча мильна вода, діхлоретан, трихлоретилен, спирт, бензин, гас, диз.паливо
CS, CR	ІПП-3, ІДП-1, N2-бщ(ащ), РД-1, РД, СН-50, суспензія ДТС ГК	Гаряча вода, СФ-2У, аміачна вода, водний р-н NaOH, діхлоретан, трихлоретилен, спирт, бензин, гас, диз.паливо
BZ	ІПП-8, ІДП-1, N1, N2-бщ(ащ), РД, РД-2, СН-50, суспензія ДТС ГК	Гаряча мильна вода, СФ-2У, аміачна вода, водний р-н NaOH, діхлоретан, трихлоретилен, спирт, бензин, гас, диз.паливо

Дифозген, хлорпікрин	ІПП-8, ІДП-1, РД, РД-2, N2-бщ(ащ)	Гаряча мильна вода
-------------------------	--------------------------------------	--------------------

Табельною дезактивууючою речовиною є порошок СФ-2У (сульфонол триполіфосфат Na - 50%, сульфат Na). Застосовуються 0,15% і 0,3% водні суспензії порошку.

19.2 Технічні засоби спеціального оброблення

Технічні засоби, які використовують під час спеціальної обробки, мають своє особливе призначення. Вони відповідають вимогам зручності, простоти використання, безпеки та швидкості спеціальної обробки.

19.2.1 Табельні засоби саноброблення

Індивідуальний протихімічний пакет (ІПП-8А) - індивідуальний засіб медичного протихімічного захисту, призначений для оброблення ділянок шкіри людини та прилягаючих до неї ділянок обмундирування, заражених крапельно-рідкими ОР та їх аерозолями, а також лицевої частини протигазу та помітних плям ОР на обмундируванні.

ІПП-8 складається з посудини ємкістю 200 мл, яка наповнена універсальним дегазатором, з пробкою, що нагвинчується і чотирьох ватно-марлевих тампонів. ІПП-8 забезпечує обробку 1500-2000 см² поверхні тіла. Вміст ІПП-8 упакований в поліетиленовий мішечок з інструкцією з застосування.

При раптовому застосуванні хімічної зброї необхідно: надіти протигаз та плащ у вигляді накидки, при нагоді сховатись у техніці або споруді, негайно вскрити пакет, налити рецептуру з пакету ІПП-8 у праву долоню; затримати дихання, заплющити очі і лівою рукою, тримаючи за клапанну коробку, зняти лицеву частину протигазу з підборіддя, а правою рукою швидко протерти шкіру обличчя під лицевою частиною протигазу. Повіки мають бути заплющені. Сухим тампоном зняти надлишки рецептури, починаючи з шкіри біля очей, надіти лицеву частину протигазу, зробити різкий видих, відкрити очі; змочити рецептурою тампон, яким протерти шию, долоні, комірць, обшлагі рукавів, зовнішню поверхню лицевої частини протигазу; закрити флакон та покласти його у сумку протигазу. Обробку шкіри рецептурою ІПП-8 здійснювати не пізніше 5 хв. з моменту попадання крапель ОР на шкіру.

При надітому протигазі: розкрити пакет, змочити тампон рецептурою та рівномірно протерти шкіру шиї, рук, знов змочити тампон та протерти комір та обшлагі рукавів (захоплюючи тампоном зовнішню та внутрішню поверхню), зовнішню поверхню лицевої частини протигазу; сухим тампоном

зняти надлишки рецептури зі шкіри шиї та рук; закрити та покласти флакон у сумку для протигазу.

Дегазуючий пакет силікагелевий (ДПС, ДПС-1), що входить до складу комплекта ІДП-С, призначений для дегазації обмундирування, зараженого парами ОР типу зарин, зоман. ДПС складається з тканинного мішечка з дегазуючим порошком (85% силікагелю і 15% фенату натрію), що вставляється у поліетиленову упаковку для захисту від вологи. Вага порошку в пакеті 70г. При обробці обмундирування з пакета треба зняти поверхневу поліетиленову упаковку; легко стукаючи мішечком по обмундируванню та головному убору, посипати їх без пропусків, одночасно втираючи мішечком порошок в тканину. Увагу треба звернути на обробку спини, пахви, під поясным ремнем, лямкою та сумкою протигазу. Обробку спини проводять у порядку взаємодопомоги. У випадку дегазації вологого обмундирування треба спочатку все обмундирування опудрити, а потім втерти порошок в тканину.

Після обробки обмундирування його необхідно ретельно витрусити. На обробку одного комплекта обмундирування витрачається один пакет, при цьому концентрація парів (зарин, зоман) зменшується у 30-60 разів, що дозволяє зняти протигаз поза вогнищем на відкритому повітрі.

Комплект санітарної обробки особового складу (КСО) призначений для повної обробки особового складу влітку і часткової санітарної обробки взимку (працює від автомобілів: ГАЗ-63,-66, ЗІЛ-164,-130,-157 і ін).

Комплект складається з теплообмінника, сифона, гумовотканинних рукавів, душових насадок, газовідвідного пристрою, намету, ЗПУ і укладається у ящик.

Для підігріву води використовується теплова енергія вихлопних газів. Дія комплекта заснована на використанні тепла і кінетичної енергії вихлопних газів автомобілів.

Пропускна здатність комплекта 10-12 чол/год.

Дезінфекційно-душові установки. Дезінфекційно-душові автомобілі ДДА-2, ДДА-3, ДДА-66 та дезінфекційно-душовий причеп ДДП-2 призначені для миття людей, дезінфекції та дезинсекції обмундирування, спорядження і взуття у польових умовах. ДДА змонтовані на шасі автомобілів, ДДП - на причепі. Основним складовим обладнанням є паровий котел, 2 дезінфекційні камери, у ДДП - одна, душові пристрої (ДДА-2, ДДА-3 - по 3 шт; ДДА-66, ДДП-2 - 2 шт.). Пропускна спроможність установок за годину: санітарна обробка - 144 чол. влітку, 96 - взимку (ДДА-2, ДДА-3); 48+8 сидячих та насилочних влітку, 36+6 - взимку (ДДА-66, ДДП-2).

Комплект "СО" (санітарна обробка) призначений для проведення повної санітарної обробки 500 поранених та хворих, які заражені ОР, РР, БР. "СО" є на оснащенні омедб (ОМЗ) та госпиталів. Містить дезінфекційні засоби, лікарсько-медичні та санітарно-господарчі речі, які розташовують у пакувальних ящиках.

19.2.2 Табельні засоби дегазації та дезактивації особистої зброї, озброєння і транспорту

Комплект дегазації зброї та обмундирування (ІДП-С) складається з десяти індивідуальних дегазаційних пакетів (ІДП), які призначені для повної дегазації особистої зброї і часткової дегазації артилерійських гармат та мінометів, десяти дегазуючих силікагелевих пакетів (ДПС), які призначені для дегазації обмундирування, зараженого парами ОР типу зарин, зоман.

Усі пакети пакуються в картонну водонепроникну коробку і знаходяться у підрозділах.

Індивідуальний дегазаційний пакет (ІДП) являє собою бляшаний або картонний корпус (футляр) з кришкою, в якому знаходяться дві скляні ампули, в одній з них (з червоною позначкою) - 60 мл дегазуючого розчину N1, в другій (з чорною позначкою) - N2 ащ. У кришці футляра розміщується 5 серветок (тампонів) з протирального паперу.

Для проведення дегазації особистої зброї необхідно: зняти кришку з футляра, відбити головку ампули з червоною позначкою, змочити одну-дві серветки дегазуючим розчином і протерти ним зброю, поступово використовуючи весь розчин; розкрити ампулу з чорною позначкою, змочити одну-дві серветки дегазуючим розчином N2-ащ та обробити ними зброю так само, як дегазуючим розчином N1; протерти зброю сухою серветкою. Після обробки використані тампони та ампули закопати у землю або спалити.

Комплект танкових дегазаційних приладів (ТДП) призначений для часткової дегазації танків, самохідних артилерійських установок, бойових машин піхоти, бронетранспортерів та інших об'єктів військової техніки. Він складається із двох автономних приладів, зарядного пристосування та лійки.

Автономний прилад являє собою балон з сифоном, вентиляем, розпилюючим пристроєм, запобіжним ковпачком, ручкою та пробкою заливної горловини.

Дія приладу заснована на принципі розпилення дегазуючого розчину стиснутим повітрям. Робоча ємність одного приладу 1,6 л. Робочий тиск у приладі 8-10 мгс/см². Вага спорядження комплекта 6,3-6,5 кг.

Комплект дезактивації і дегазації озброєння та бойової техніки (комплект ДКВ) складається з 78 автономних приладів, що знімаються, які розміщені на обладнаних платформах автомобіля ЗІЛ-157 та двовісного причепа.

Автономний прилад ДКВ являє собою резервуар з сифоном, двома шлангами з брендспойтами і щітками. В останніх випусках укомплектовується повітряними насосами.

Робоча ємність приладу 30 л. Резервуари приладу завчасно споряджаються дезактивуючими або дегазуючими розчинами. На резервуарах приладів є маркірування: у приладів з дегазуючими розчинами N 1 - червона смуга, у приладів з дегазуючим розчином N2-ащ (2-бщ) - чорна смуга. Подавання розчину з резервуару до брендспойтів проводиться тиском, який

створюється в резервуарі за допомогою ручного повітряного насоса або компресорів об'єктів, які обробляються.

Індивідуальний комплект для спеціальної обробки автотракторної техніки (ІДК-1). До комплекту ІДК-1 входить брандспойт із щіткою, ежекторна насадка, гумовий рукав з перехідником для підводу рідини з ємності в ежекторну насадку, хомут, скребачка. Усі частини комплекту складаються в сумку із бавовняної тканини. Комплект перевозиться за спиною або під сидінням екіпажу машини. Резервуаром для дегазуючого (дезактивууючого) розчину є бідон (каністра) ємністю 20 л. Вага комплекту (без каністри) 5 кг. Подавання розчину із ємності проводиться тиском, який створюється компресором автомобіля або автомобільним шинним насосом.

Автомобільний комплект спеціальної обробки військової техніки (ДК-4) призначений для дезактивації та дегазації автомобілів і бронетранспортерів. До комплекту ДК-4 входить газорідинний прилад, ІДПС, чотири ІПП-8, дезактивуючий порошок СФ-2 (СФ-2У).

Газорідинний прилад призначений для дезактивації і дегазації автомобілів газорідинним методом та для дезактивації сухих, незамастилених поверхонь методом пиловідсмоктування. Він складається з ежектора, газорідинного та рідинного рукавів, брандспойту з подовжувачем та щіткою, пиловідводної труби і газовідбірної пристрою.

Дія газорідинного приладу заснована на використанні тепла і кінетичної енергії відпрацьованих газів двигунів автомобілів чи бронетранспортерів. Відпрацьовані гази надходять в ежектор під тиском 0,8-1,0 кгс/см², отримують в соплі ежектора необхідну швидкість і створюють розрідження, що забезпечує при газорідинному методі подання розчину із ємності в брандспойт, а при методі пиловідсмоктування - відсмоктування пилу з оброблюваної поверхні.

Теплова машина спеціальної обробки військової техніки (ТМС-65) призначена для дезактивації, дегазації та дезинфекції зовнішніх поверхонь техніки, газовим та газокраплинним потоками. Вона може бути використана також для дегазації і дезактивації ділянок місцевості та доріг з твердим покриттям.

Спеціальне обладнання машин ТМС-65 змонтоване на автомобільному шасі високої прохідності УРАЛ-375Е і складається із турбореактивного двигуна ВК-1А, поворотного пристрою, кабіни оператора, паливної, водяної, гідравлічної систем, електрообладнання, фільтровентиляційної установки, переговорного пристрою, системи опалення, протипожежного обладнання. До комплекту машини входять спеціально обладнаний причеп-цистерна НЦ-4, запасні частини, інструмент та приладдя (ЗІП). Робочим органом машини є турбореактивний двигун; він є генератором високошвидкісного та високотемпературного струму газу. При подаванні води чи водної суспензії ДТС-ГК у газовий потік в подовжувальній насадці утворюється газокраплинний потік. Поворотний пристрій дозволяє обробляти газовим чи газокраплинним потоком зовнішні поверхні рухомих або нерухомих об'єктів

військової техніки. До кабіни оператора виведені основні пристрої керування та контролю за роботою агрегатів машини ТМС-65 і турбореактивного двигуна.

Запас палива для двигуна, який возиться, розташовується в паливній ємності. Запас води (2800 л) для утворення газокраплинного потоку, який возиться і розташовується у водяній ємності (200 л) та причепі-цистерні (2600л).

Для утворення безпечних умов праці оператора і водія при обробці зараженої техніки та місцевості машина обладнана фільтровентиляційною установкою ФВУ-15 т. Зв'язок між членами екіпажу здійснюється через переговорний пристрій Р-124.

Обслуга машини ТМС-65 складається із двох чоловік: командира машини (оператора) та водія.

Обробка військової техніки проводиться, як правило, двома машинами ТМС-65 безпосередньо в районах зосередження військ або на маршрутах їх руху.

Спеціальна обробка військової техніки машинами ТМС-65 може проводитись:

при русі техніки колоною, у цьому випадку взвод машин ТМС-65 розбиває робочий майданчик;

в положенні, коли техніка, яка обробляється, знаходячись у колонах, стоїть на місці, а машини ТМС-65 рухаються вздовж колони.

Авторозливочна станція АРС-12У (АРС-14). АРС-12У призначена для дезактивації, дегазації та дезинфекції озброєння і військової техніки, дегазації та дезинфекції місцевості рідкими розчинами, транспортування і тимчасового зберігання рідин, а також для перекачування рідин з одної тари до іншої.

АРС-12У являє собою автомобіль ЗІЛ-157, на якому змонтовано спеціальне обладнання: цистерна ємністю 2500 л, вихривий самовсмоктувальний насос, ручний насос, трубопровід, барабан, восьмиштуцерний колектор, роздавальні колектори, рукава, брандспойти, пістолети ПР-У, сифон та інше приладдя.

Принцип дії АРС-12У: рідина за допомогою насосу забирається із ємкості (водоймища) і подається до цистерни. Із цистерни рідина під тиском подається через роздаточну трубу, колектор, шланги і брандспойти на поверхню, що оброблюється. За необхідністю рідину можна подавати із сторонньої ємності, оминаючи цистерну.

Мотопомпа МП-800 (М-600) використовується у підрозділах хімічного захисту для дезактивації струменем води великої техніки, а також для подавання води із відкритих джерел у різні ємкості. Мотопомпа МП-800 являє собою переносний агрегат, який складається із двоциліндрового двигуна внутрішнього згорання та відцентрового насосу, вакуум-системи насосу та приладдя. До комплекту мотопомпи входять два заборних рукави діаметром 76 мм та довжиною по 4 м, два напорних рукави діаметром 66 мм і

довжиною по 20 м, три напорних рукави діаметром 51 мм і довжиною по 20 м. Продуктивність 800 л/хв.

Мотопомпа М-600 складається із одноциліндрового двигуна внутрішнього згорання, насосу, вакуум-апарату та приладдя. Продуктивність 600 л/хв.

19.2.3 Табельні засоби дегазації і дезактивації обмундирування, спорядження та індивідуальних засобів захисту

Автодегазаційна станція (АГВ-3М) призначена для дегазації пароповітряноаміачною сумішшю обмундирування, взуття, спорядження та індивідуальних засобів захисту, заражених крапельно-рідкими ОР типу іприт, зоман, V-гази, а також в'язкими рецептурами і парами. Вона може бути використана для дезінфекції та дезінсекції вказаного майна пароповітряноаміачною сумішшю і сушки обробленого обмундирування гарячим повітрям.

АГВ-3М складається із чотирьох машин: силової, двох дегазаційних та підсобної. Силова машина призначена для отримання пари і гарячого повітря. У камерах дегазаційних машин відбувається процес дегазації заражених виробів. На підсобній машині перевозиться допоміжне обладнання, обслуга, а також підвозиться паливо та інші матеріали.

Дегазаційна машина має три камери. Кожна камера працює незалежно від інших і складається з каркасу, який обшитий з внутрішнього боку нержавіючою сталлю, а з зовнішнього - листовим алюмінієм. У днище камери вмонтований генератор аміаку: всередину камери вставляється решітка (несправжнє дно). Генератор використовується для отримання аміаку або аміачної води і має вигляд прямокутної коробки з нержавіючої сталі.

При завантажуванні камер дегазаційних машин заражене обмундирування, захисний одяг, кожухи розвішують на плечиках; чоботи, черевики, ватне обмундирування та шапки завантажують навалом на сітчасте дно камери на всю її висоту.

Обслуга АГВ-3М складається з командира відділення АГВ-3М, командирів і водіїв силової та дегазаційних машин, водія підсобної машини і п'яти хіміків-дегазаторів. Всього 13 чоловік.

Бучильна установка (БУ-4М) призначена для дегазації та дезінфекції бавовняного обмундирування, білизни, індивідуальних засобів захисту і брезентів. Крім того, бучильна установка може бути використана для дезактивації та дегазації казанків, ложок, металевих фляг та іншого кухонного устаткування.

БУ-4М являє собою автомобіль, у кузові якого розміщено обладнання. Основне обладнання складається з двох бучильників, у яких проводиться обробка заражених речей кип'ятінням або пароаміачним способом.

Пральні машини призначені для гігієнічного прання обмундирування, можуть бути використані для дегазації та дезактивації білизни і обмундирування. Найбільше використання має пральна машина СМ-50, продуктивність якої 50 кг сухих виробів за цикл прання.

19.2.4 Табельні засоби дегазації та дезактивації води

Модернізована автофільтрувальна станція МАФС-3 призначена для дезактивації, дегазації та дезинфекції води. Спеціальне обладнання станції розміщене на автомобілі ЗІЛ-131 та одноосному причепі. Незйомне обладнання її складається з фільтра, двох дехлораторів та трубопроводів. До системного обладнання належать дві мотопомпи МП-600 (МП-800), чотири резервуари відстойники РЕ-6000, два резервуари-збірники води (РЕ-6000), лабораторний набір для визначення доз хлорного вапна та коагуляторів.

При одночасному зараженні води ОР та хвороботворними мікробами очищення її полягає у попередньому хлоруванні високими дозами хлору, послідовною фільтрацією через фільтр, споряджений іонітами та через дехлоратори, споряджені активованим вугіллям або карбоферогелем-М. Надлишок хлору усувається при фільтруванні води через іонітовий фільтр. Дезактивація води за допомогою МАФС-3 здійснюється фільтруванням, іонним обміном або фільтруванням через шихту із карбоферогеля-М та сульфовугілля.

Продуктивність станції 3500-4000 л/год.

Пересувна опріснювальна установка ПОУ призначена для дезактивації та дезинфекції води, а також для отримання із гірко-солоних вод прісної (дистильованої) води. Спеціальне устаткування установки змонтоване на шасі автомобіля ЗІЛ-131. Продуктивність її біля 250-300 л/год. Із 700 л зараженої води 300 л перегоняється і збирається у вигляді конденсату у ємкість для чистої води, інші 400 л змиваються в ямку для стічних вод.

19.3 Організація і проведення часткового і повного спеціального оброблення в військах

Організує проведення часткової спеціальної обробки командир підрозділу. Воно здійснюється особовим складом без припинення виконня бойових завдань (під час бойових дій), а також обов'язково повторно після виходу з вогнищ зараження ОР, РР, БР. Спеціальна обробка проводиться з використанням табельних і підручних засобів безпосередньо у підрозділах з

метою подальшого ведення бойових дій без засобів захисту та в разі входу до колективних засобів захисту.

Повна спеціальна обробка проводиться поза зоною зараження після виконання бойового завдання частинами хімічних, інженерних військ за розпорядженням старших начальників як безпосередньо в районах бойових дій, так і в районах спеціальної обробки (PCO), які розгортаються підрозділами хімічних військ за участю речової та медичної служб.

Часткова санітарна обробка внаслідок зараження РР і порядок її проведення.

Часткова санітарна обробка (ЧСО) проводиться, якщо дозволяє обстановка, протягом першого часу після зараження, безпосередньо в зоні радіоактивного забруднення і повторюється після виходу з неї. Воно полягає у видаленні РР з відкритих ділянок тіла і дезактивації одягнутого обмундирування і засобів захисту та виконується після дезактивації зброї і техніки. Для його проведення в зоні зараження використовуються підручні засоби. Радіометричний контроль до і після його проведення не проводиться. На МПП для вирішення питання про проведення часткової санітарної обробки поранених та хворих, які надходять із зони зараження РР, проводиться радіометричний контроль.

При проведенні ЧСО в зараженому районі необхідно протерти або обмести, не знімаючи, протигаз (респіратор) і засоби захисту шкіри, обмести і стряхнути обмундирування, спорядження та взуття, якщо не було одягнуто засобів захисту шкіри.

Під час виходу із зони радіоактивного зараження ЧСО проводиться в наступній послідовності:

- зняти, стряхнути (обмести) або протерти ганчір'ям, змоченим у воді, індивідуальні засоби захисту шкіри;

- не знімаючи протигазу, стряхнути (обмести, вибити) обмундирування (шинель або гімнастерку для цього зняти).

Обробка обмундирування та взуття не проводиться, якщо вони не були заражені РР внаслідок своєчасного використання особовим складом засобів захисту:

- обмести і протерти ганчір'ям, змоченим водою, спорядження і взуття;

- обмити чистою водою (із фляги) відкриті ділянки рук та шиї, а потім лицеву частину протигазу;

- зняти протигаз, старанно вимити чистою водою обличчя, шию, руки, прополоскати рот і горлянку.

При нестачі води обробка відкритих ділянок шкіри і лицевої частини протигазу проводиться шляхом обтирання їх вологим рушником, тампоном або носовиком, причому протирання проводиться в одному напрямку. Взимку

обмундирування, спорядження та взуття можна обробити, протираючи незараженим снігом.

Часткова санітарна обробка при зараженні крапельно-рідкими ОР та їх аерозолями.

При зараженні особового складу, поранених та хворих крапельно-рідкими ОР і їх аерозолями (при несвоєчасному використанні засобів захисту) ЧСО проводиться негайно після зараження і полягає у обеззараженні ОР на відкритих ділянках шкіри та прилеглих до них ділянках обмундирування (зnezаражуються також видимі краплі ОР на обмундируванні і лицевій частині протигазу) з використанням індивідуального протихімічного пакету (ППП-8).

Якщо в момент зараження особовий склад знаходився у протигазах і засобах захисту шкіри, ЧСО проводиться після виходу із зараженого району (при знятті засобів захисту).

Обмундирування, яке заражене парами ОР типу зарин, зоман, обробляється за допомогою дегазуючого пакету силікагелевого (ДПС), після чого можна зняти протигаз.

При проведенні ЧСО особового складу, зараженого одночасно ОР і РР, в першу чергу зnezаражуються ОР, а потім проводяться інші заходи, передбачені у випадку зараження РР.

Призначення і організація повної санітарної обробки.

Повна санітарна обробка особового складу, поранених і хворих полягає в обмиванні всього тіла водою з милом з обов'язковою зміною білизни, а за необхідністю і обмундирування (якщо воно одночасно не підлягає обробці).

Повна санітарна обробка здійснюється у незаражених районах і проводиться безпосередньо в підрозділах або в районах спеціальної обробки (РСО).

При зараженні РР повна санітарна обробка проводиться обов'язково лише в тому випадку, якщо після часткової санітарної обробки зараженість шкіри і обмундирування особового складу становить 50 мР/год і вище. Вона полягає в старанному обмиванні всього тіла теплою водою з милом і мочалкою і промиванні порожнини рота, носа і очей водою. Повна санітарна обробка, якщо змога, має проводитись не пізніше 10 годин з моменту зараження.

Після обмивання особовий склад підлягає радіометричному контролю. Особовий склад, у якого після обмивання залишається зараженість вище 15 мР/год, підлягає повторному обмиванню, якщо ж і повторне обмивання не приводить до зниження зараженості, то особовий склад береться під нагляд. Обмундирування підлягає заміні, якщо після його вибивання радіоактивне зараження складає 50 мР/год і вище.

При зараженні крапельно-рідкими ОР та їх аерозолями у випадку своєчасного проведення часткової санітарної обробки, необхідності в

проведенні повного санітарного оброблення немає, але воно може проводитися з гігієнічною метою для змивання продуктів дегазації і надлишку дегазатора не пізніше 10 годин з моменту зараження. Заражене обмундирування має бути замінене у можливо коротші строки.

Район спеціальної обробки (PCO). Містить райони очікування та збору, один або декілька пунктів спеціальної обробки (ПуСО). Район очікування призначається для підготовки підрозділів до проведення PCO і забезпечення взаємодії підрозділів, що обробляються з підрозділами хімічних військ (уточнюється об'єм, місце, терміни і порядок проведення PCO, склад команд обслуговування, забезпечення обмінним фондом обмундирування, порядок підтримання зв'язку з командирами).

Райони очікування і збору знаходяться від ПуСО на відстані 3-5 км.

На ПуСО обладнуються:

контрольно-розподільний пост (КРП);
майданчик обробки озброєння і техніки;
майданчик обробки стрілкової зброї;
майданчик обробки засобів індивідуального захисту (ЗІЗ);
майданчик заміни зараженого обмундирування;
майданчик повної санітарної обробки.

КРП призначений для радіометричного контролю. Тут працюють дозиметри з вимірюваннями потужності доз. Вони здійснюють вибірковий контроль зараження РР особового складу та техніки. Підрозділи, заражені РР вище допустимих рівнів, прямують на ПуСО, а незаражені, або заражені нище допустимих ступенів направляються у район збору, минуючи ПуСО.

PCO проводиться поточно під керівництвом командира підрозділу, що обробляється (рота, батарея). На КРП кожному командирі взводу вказується маршрут руху.

Спецобробка техніки, озброєння, спорядження та ін. проводиться за допомогою табельних засобів підрозділу, який обробляється, (ДК-4, ІДК-1 та ін.) або хімічної служби (ТСМ-65, ДКВ, АРС).

Особовий склад залишає техніку і під керівництвом командира взводу прямує на майданчик обробки стрілкової зброї (якщо обробка не проводилась) і далі на майданчик обробки ЗІЗ, зараженого обмундирування. Заражена техніка з водіями і виділеним для роботи особовим складом під керівництвом командирів взводів направляється на майданчики обробки озброєння і техніки.

Після дезактивації здійснюється радіометричний контроль. Майданчик санітарного оброблення призначений для повної санітарної обробки особового складу. Санітарні інструктори рот та фельдшери батальйонів контролюють якість санітарної оброблення, при необхідності надають медичну допомогу.

Після чого особовий склад з обробленою зброєю і технікою прямує до району збору.

19.4 Організація та проведення спеціальної обробки на етапах медичної евакуації

Майданчик спеціальної обробки МПП призначений для часткової санітарної обробки поранених і хворих, а також часткової дезактивації, дегазації і дезинфекції обмундирування, взуття, обладнання, санітарного транспорту та нош.

Майданчики спеціальної обробки (МСО) обладнуються силами і засобами сортувально-евакуаційного відділення на деякій відстані (40-50 м) від приймально-сортувального майданчика з підвіреної сторони, бажано поблизу водяних витоків. На місцевості вони позначаються шнурами, стрічкою, мотузкою і розділяються на дві половини - чисту і брудну.

Крім того, поблизу майданчика обладнується місце для дезактивації (дегазації, дезинфекції) транспорту і нош.

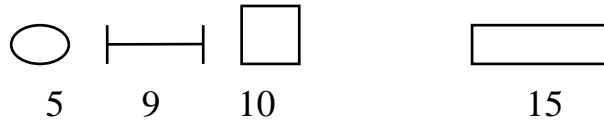
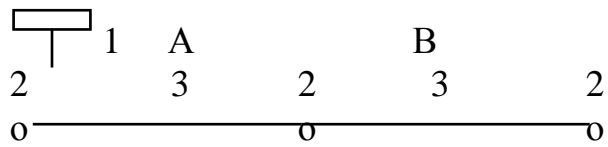
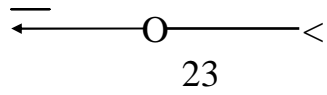
На майданчику працює санітарний інструктор-дезинфектор або санітар. Очолює роботу з розгортання та обладнання майданчика - фельдшер. За необхідністю майданчик посилюється змінним складом з числа легкопоранених і хворих. Часткова санітарна обробка проводиться за активною участю самих поранених і хворих.

Організація роботи. На майданчик спеціальної обробки направляють з сортувального посту (СП) всіх поранених і хворих, які мають заражене обмундирування РР вище 50 мР/год, а також тих, які надійшли із хімічного осередка стійких ОР та осередка ураження бактеріологічною зброєю.

Потік тих, що надходять, ділять на носилочних та ходячих для окремого оброблення. Ходячі поранені і хворі проводять часткову дезинфекцію або дегазацію особистої зброї, а потім часткове санітарне оброблення в порядку само- і взаємодопомоги під керівництвом санітара або санінструктора. У поранених і хворих перед входом на майданчик забирають особисту зброю. Носилочні поранені і хворі обробляються санітарами на носилках, на яких поступили, а потім перекладаються на чисті ноші.

Часткова санітарна обробка уражених, з високим ступенем зараження РР, складається з механічної очистки засобів захисту, обмундирування, спорядження і взуття шляхом вибивання, обмітання віником, вичищення щіткою, обмивання водою відкритих частин тіла (обличчя, руки, шия), полоскання порожнини рота.

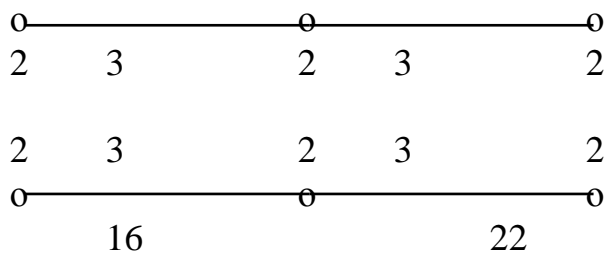
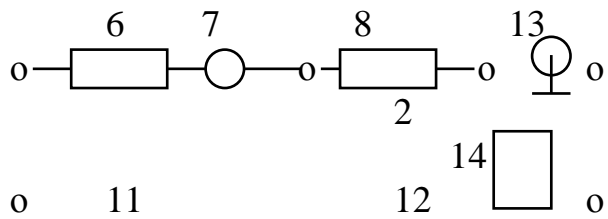
Часткова санітарна обробка уражених ОР, медична допомога і наступна їх евакуація проводяться без зняття протигазу і складаються з оброблення відкритих ділянок тіла, обмундирування, лицьової частини протигазу за допомогою ІПП з наступним направленням на сортувальний майданчик окремим потоком. Частина цих уражених може бути направлена в евакуаційний безпосередньо з майданчика санітарної обробки.

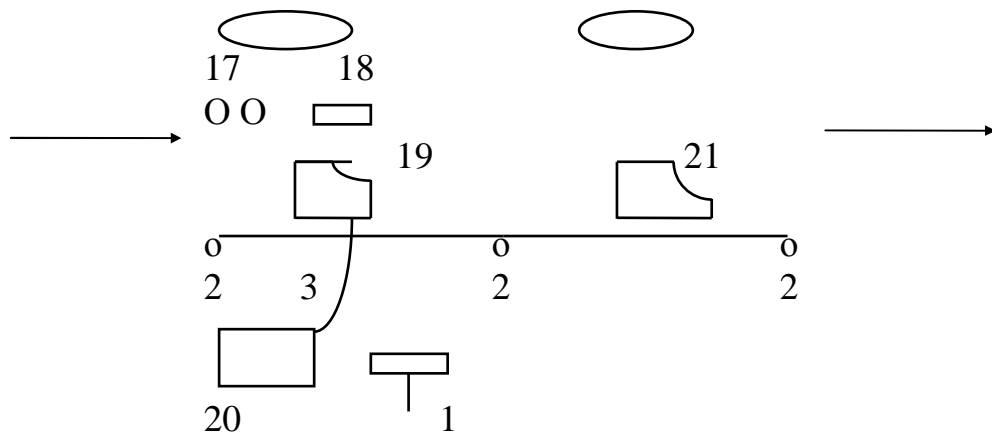

ходячі →

носілочні →

Мал. 19.1. Схема розгортання і обладнання майданчика спеціального оброблення (МСО) МПП:

А-брудна половина майданчика; В-чиста половина майданчика; 1-пікетажні знаки "заряджено"; 2-стійка металева для закріплення шнура відгороджування; 3-шнур відгороджування МСО; 4-ящик для збирання зброї; 5-гумові мішки для збирання зараженого обмундирування та засобів захисту; 6-стіл для протихімічних засобів (ШП-8, ІДПС, тампони та ін.); 7-яма для збирання відпрацьованих тампонів, заражених бинтів; 8-стол для антидодів; 9-стійка з вішалками для дезактивації обмундирування; 10-щітки, віники т. ін.; 11-місце спеціальної обробки носилочних уражених; 12-місце заміни обмундирування та перекладання уражених на чисті ноші; 13-умивальник; 14-чиста білизна та обмундирування в ящику; 15-місце очікування для ходячих; 16-місце для спеціальної обробки нош; 17-резервуари для дегазуючих та дезактивууючих розчинів; 18-комплект ДК-4; 19,21-автомобілі; 20-поглинаючий колодязь; 22-місце для чистих нош; 23-напрямок вітру.

Часткова санітарна обробка уражених ОР, які не можуть користуватися протигазами (тяжкоуражені), складається з обробки відкритих частин тіла ШП, зняття зараженого обмундирування, взуття, протигазів і додаткової обробки відкритих частин тіла. Потім уражених перекладають на чисті ноші і розміщують в спальні мішки або надівають чисту білизну і обмундирування та направляють на сортувальний майданчик, або в приймально-сортувальний окремим потоком.

Обмундирування уражених парами зарину (зоману) їх опудрюють вмістом дегазуючого пакету селікагелевого (ДПС).

При надходженні уражених, які мають поверхневе зараження бактеріальними засобами, обеззараження відкритих ділянок тіла і обмундирування здійснюється дезинфекційними засобами; протигазу не знімаються до проведення повного санітарного оброблення в ОМЗ.

Персонал майданчика спеціальної обробки працює в засобах захисту (протигазу або респіраторів, гумових фартухах, рукавицях, чоботах, захисних панчохах).

Відділення спеціальної обробки (ВСО) омедб призначено для проведення повної санітарної обробки поранених і хворих, які надходять з зараженням РР, ОР і БЗ шкіри, обмундирування, спорядження, пов'язок та інш. Крім того, у ВСО здійснюється дезактивація, дегазація, дезинфекція знятих з уражених обмундирування і спорядження них, а також нош і транспорту, який доставив їх із вогнища ураження.

У разі прийняття уражених із вогнищ, де застосовувалась ЗМУ, ВСО розгортається в першу чергу тобто через 30 - 50 хв. з моменту прибуття омедб. ВСО розгортається силами і засобами приймально-сортувального взводу (ПСВ) у складі трьох майданчиків: санітарної обробки, майданчика дезактивації та дегазації обмундирування, спорядження та майданчика спеціального оброблення транспорту, що доставляє поранених і уражених.

Місце для ВСО вибирається з підвітряної сторони на відстані 50-80 м від інших функціональних підрозділів омедб, поблизу водоймища.

Майданчики ВСО поділяють на брудну і чисту половини, які позначають огорожею (червоними прапирцями). Все ВСО повинно бути огорожене жовтими прапирцями із знаком "ЗАБРУДНЕНО! "

Чиста половина майданчика повинна розташовуватись з навітряної сторони. Особовий склад відділення - фельдшер, санінструктор-дозиметрист, декілька санітарів - працюють у протигазах (респіраторах) та інших засобах захисту.

Для розгортання ВСО із наметного фонду омедб виділяють:

влітку- 2 намети (УСБ-56-1; УСТ-56-1);

взимку- 3 намети (УСБ-56-1; 2СТ-56-2),

ДДА-3 (ДДА-66), ємність РЕ-6000, комплект "СО" виділяє командир СЕЛ.

Уражені стійкими ОР, а також заражені РР із ступенем вищедопустимого (50 мР/год), потребують повної санітарної обробки, бо являють небезпеку для навколишніх, зняття протигазу з уражених, які прибули із стійкого хімічного вогнища, можливе тільки після заміни (зняття) зараженої білизни і обмундирування.

Тому, з СП всіх уражених, які знаходяться у засобах захисту (протигаз), направляють у ВСО для повної санітарної обробки.

При тяжких ураженнях (шок, коматозний стан, проникаюче черевне поранення, зупинена кровотеча, великі опіки III і IV ступенів) санітарна обробка обмежується заміною обмундирування, обробкою відкритих ділянок тіла і зняття верхніх шарів пов'язки. Після такої обробки уражених негайно направляють у необхідні функціональні підрозділи (операційно-перев'язочні), а повна санітарна обробка буде проведена після надання кваліфікованої медичної допомоги.

Тяжкоуражених, яким на МПП замінили білизну і обмундирування і зняли протигази, направляють з СП одразу у сортувально-евакуаційне відділення. Повна санітарна обробка цієї групи уражених проводиться після надання кваліфікованої медичної допомоги.

Організація санітарної обробки. Автотранспорт, що прибув у ВСО, розвантажуються санітарами-носітьниками на відведеному для цього місці. У процесі розвантаження фельдшер (санінструктор) визначає спосіб, повноту і почерговість обробки. Легкопоранених, які можуть самостійно виконувати часткову дезактивацію обмундирування, спочатку направляють до майданчика дезактивації (дегазації). З решти, при вході в одягальню, знімають засоби захисту, спорядження і верхнє обмундирування (за сприятливих погодних умов). У роздягальні уражені самостійно або з допомогою санітара роздягаються, здають документи, речі і готуються до миття, пов'язки покривають водонепроникним матеріалом.

Все зняте з уражених збирають у гумові мішки маркірують і передають для відповідної обробки, дезактивації або дезинфекції.

Обмундирування, заражене РР, дезактивується на майданчику дезактивації; заражене БС - дезінфікується в ДДА. Знезаражене обмундирування доставляють в одягальню.

Заражений ОР одяг, спорядження і взуття складають у загальні гумові мішки і направляють на дегазаційні пункти, які розгортаються силами і засобами хімічної служби, а замість нього використовують одяг із обмінного фонду. Протигазы маркірують номерками, віддають на майданчик дегазації відділення спеціальної обробки омедб і після завершення обробки повертають власнику. Документи складають у спеціальні поліетиленові мішки і за необхідністю їх дезактивують або дегазують.

Уражених із роздягальні направляють у приміщення для миття, носилочних перекладають на сітчасті носі. Біля входу в обмивочну уражені одержують мило, мочалку, при зараженні БС обмивають руки і шию 2% розчином монохлораміну, а потім знімають протигаз і переходять в обмивочну.

Ходячі уражені миються теплою водою (37-40^oC) з милом, обмивають все тіло, особливо ретельно обмивають руки, шию, обличчя, волосяні частини. Під кожною душовою сіткою миються 2 людини одночасно, протягом 15 хвилин. Таким чином, під однією душовою сіткою душового пристрою за 1 час можуть помитись 8 чоловік.

Носилочних уражених обмивають санітари за допомогою переносних душових сіток (душ-шланг). В обмивочній одночасно можна обробити 2 носилочних, 2-3 сидячих і до 5 ходячих поранених і уражених. Загальна пропускна здатність обмивочної, орієнтовно, 20-25 чоловік за годину при розрахунку, що на 1 людину необхідно 40 л теплої води і 40 г мила.

При цьому слід враховувати, що можливості ДДА-66 такі: санітарна обробка влітку 48 ходячих і 8 носилочних уражених, а взимку - 36 ходячих і 6 носилочних уражених за 1 годину роботи.

Після закінчення повної санітарної обробки носилочних уражених перекладають на сухі носі та виносять в одягальню. При зараженні РР при вході в одягальню всі проходять повторний радіометричний контроль. За необхідністю санітарну обробку повторюють.

В одягальні уражених одягають у чисте обмундирування (після відповідного його оброблення або з обмінного фонду) або вкладають у спальні мішки (вкривають ковдрою) і направляють у відповідні функціональні підрозділи омедеб.

За необхідністю в одягальні надають медичну допомогу (введення антидотів, серцевих препаратів, стимуляторів дихання, кисневу терапію та ін.)

З метою попередження уражень особовий склад ВСО при надходженні різних категорій уражених повинен працювати:

при зараженні ОР - у фільтруючому протигазі, ЗЗК або "Л-1";

при зараженні РР - у респіраторі, фартусі, гумових рукавичках, чоботах і надрукавниках;

при зараженні БЗ - у протичумних костюмах (ПЧК).

Порядок дезактивації (дегазації, дезинфекції) обмундирування, споряддя, транспорту в омедеб. Майданчики дезактивації (дегазації, дезинфекції) поділяються з урахуванням напрямлення вітру на чисту і брудну половини, яка зазначені знаком - "ЗАБРУДНЕНО".

Очолює роботу на майданчику санінструктор-дезінфектор (дозиметрист). Під його керівництвом працює 2-4 санітари із "КВ". Тут проводять дезинфекцію за допомогою дезинфекційно-душової установки на автомобілі, часткову дезактивацію і дегазацію обмундирування уражених і повну дегазацію протигазів. Майданчики обладнують пристосуванням для розвішування обмундирування, вбивають кілки для взуття, відводять місце для транспорту і нош, зосереджують дегазаційні прилади, дегазуючі і дезінфікуючі розчини, дозиметричну апаратуру і необхідне санітарно-господарське майно (відра, щітки, палки для вибивання обмундирування і т. інш.)

Дезактивація здійснюється витрушуванням, вибиванням, протиранням (обмиванням) водою або дезактивуючим розчином.

Після дозиметричного контролю оброблене обмундирування, спорядження, взуття переносяться на чисту половину і потім доставляється в одягальню. На брудній половині майданчика спеціального оброблення транспорту готують 2-4 місця обробки транспорту, які обладнують стічними канавами і водозбірниками.

Обробку транспорту з допомогою табельних засобів (ДК-4, ІДК-1) здійснюють водії під керівництвом санітара, після чого автомобілі переводять на чисту половину майданчика.

Дегазація і дезактивація медичного і санітарно-господарського майна. При виборі способу дегазації і дезактивації враховується якість предметів майна і їх призначення, особливості упаковки і характер зараження.

Медикаменти, вітаміни, бактеріальні препарати, які заражені ОР, РР, як правило, знищуються. Якщо вони зберігаються у герметичній непронікній

тарі, то після дегазації і дезактивації тари їх використовують за призначенням.

Хірургічний інструмент, металеві лікарські і аптечні предмети, а також предмети із скла, фарфору, пластмаси дегазуються промиванням в 2-3 ваннах з розчинами спирту, бензину з наступним кип'ятінням у воді протягом 30-60 хвилин; промиванням у 3-4 ваннах з розчинами і наступним промиванням у розчині соди, а потім протиранням насухо ватним тампоном.

Крім того, ці ж предмети (крім металевих) можуть бути знезаражені обробкою в ваннах з дегазуючими розчинами N 1 або N 2 з наступним кип'ятінням. При зараженні іпритом можна замочити в 3-5% розчину хлораміна.

Також, дегазація перелічених предметів може бути проведена промиванням або обтиранням тампонами, змоченими у 1-2% розчині лимонної кислоти, комплексоутворювачах з наступним ретельним полосканням у чистій воді.

Перев'язочний матеріал, який зберігається в упаковці з прогумованої тканини або пергаментного паперу, парами стійких ОР і пиловидним РР практично не заражається і після зняття упаковки може бути використаний за призначенням.

Перев'язочний матеріал, заражений крапельно-рідкими СОР, сортується. Заражена частина його знищується, а решта дегазується і використовується для технічних цілей.

Дегазація марлі, бинтів, серветок проводиться: гарячим повітрям при температурі 90-95⁰ С протягом 1-2 годин; пароаміачним способом протягом 1 години з наступним полосканням у чистій воді, висушуванням і прасуванням.

Перев'язочний матеріал, заражений рідкими і пиловими РР, також сортується. Заражена частина його дезактивується пранням або віддається на склади для дезактивації, а в окремих випадках, коли є перевищення ступеня забрудненості знищується.

Катетери, хірургічні рукавички, дренажні трубки важко піддаються дегазації і тому, як правило, знищуються.

Грілки, пляшки, джгути, гумові частини медичної апаратури дегазуються кип'ятінням у 2% розчину соди протягом не менше трьох годин з наступним обмиванням водою.

Дезактивація гумових виробів здійснюється водою або дезактивуючим розчином.

Ноші дегазуються протиранням або оприскуванням дегазуючим розчином N 1 і N 2-ащ (залежно від природи ОР) з наступним ретельним усуненням продуктів дегазації промиванням гарячою водою. За відсутністю рідких дегазуючих речовин полотнища з нош знімають і дегазують кип'ятінням у воді протягом 40-50 хвилин, а металеві і дерев'яні частини обробляються кашою хлорного вапна і промиваються водою.

Дезактивація носилок здійснюється обмиванням водою або обробкою дезактивуючими розчинами з послідовним промиванням водою.

Санітарно-господарське майно (медичні намети, халати, ковдри) дегазуються і дезактивуються способами, які використовують для дегазації і дезактивації речового майна. За наявності часу і умов санітарні намети дегазуються провітрюванням протягом 15-35 днів або занурюванням у проточну воду на 3-5 діб.

Під час проведення дегазації і дезактивації необхідно дотримуватись заходів безпеки. Всі роботи проводяться у засобах захисту.

У період спеціальної обробки необхідно виконувати такі умови:
одягати, знімати засоби захисту в спеціально відведених місцях;
постійно стежити за справністю засобів захисту і негайно повідомляти про наявність пошкоджень і зараження;

дотримуватись встановлених термінів перебування в захисному одязі.
обережно поводитись із засобами спеціальної обробки, не класти їх на заражену місцевість і предмети;

обробляти дегазуючим розчином засоби захисту при невеликому зараженні;

складати використаний при дегазації і дезактивації обтиральний матеріал у спеціально вириті ями, які закопують після закінчення роботи;

уникати непотрібних контактів із зараженими об'єктами, не сідати на них і не торкатись до них;

не брати в руки заражені предмети без попередньої обробки тих місць, за які необхідно тримати предмет;

не торкатися зараженими рукавичками до відкритих ділянок тіла;

не допускати попадання краплин дегазуючих і дезактивууючих розчинів від обробляємих об'єктів на особовий склад, який здійснює обробку.

При проведенні дезактивації, крім того, необхідно: організувати контроль опромінення особового складу, який входить до обслуговуючого персоналу майданчика; періодично перевіряти зараженість обмундирування і приладів, які використовують при дезактивації, а за необхідністю проводити їх дезактивацію; організувати контроль за рівнем радіації на робочих майданчиках влітку, періодично обмивати майданчик водою; слідкувати, щоб водовідводні канавки і водяні колодязі не переповнювалися; після закінчення робіт канави, колодязі закопати і всю заражену територію обгородити попереджувальними знаками.

При зараженні РР особовий склад знімає протигази, після часткової санітарної обробки і часткової дезактивації всіх поверхней зброї і техніки на незараженій місцевості.

При зараженні ОР протигази знімають тільки після повної дегазації і санітарної обробки.

Таким чином, спеціальна обробка є важливим заходом у системі захисту від хімічної та ядерної зброї. Ефективність їх залежить від чіткої організації, певних навичок, швидкості здійснення, а це досягається навчанням та постійним тренуванням. У теперішній час розробка засобів

санітарної обробки йде шляхом створення надійних, простих у використанні, тривалих у збереженні й ефективних комплексів та приладів.